UFÜ | SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER DERGİSİ
FIU | JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES

Ölbeci, M. E., Uluslararası Final Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (UFUSOBED)/FIU Journal of Social Sciences and Humanities (FIU JOSSH)1-2 (2025-2) DOI 10.29329/ufusobed.2025.1337.11

DOI: 10.29329/ufusobed.2025.1337.11
Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş/ Arrival
18.04.2025
Kabul/Accepted
29.06.2025

Kütüphane Değil, Sahne Arkası:
Bir Kafe, Bir Kitap, Bir Anlatıcı

Mehmet Emin Ölbeci

Yüksek lisans öğrencisi,
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkbilimi Anabilim Dalı.
eminolbeci@gmail.com
ORCID: 0009-0000-9108-4331

Metadata from Crossref

SCREENED BY iThenticate® Professional Plagiarism Prevention

OPEN ACCESS

Öz

Bu oyun, bir akademik makale fikrinden doğup kişisel ve sahnelenmiş bir yüzleşmeye dönüşür. Başkarakter Rami, bir kafenin tiyatrosunun arka odasında antropolojideki edebi dönüşüme dair bir yazı yazmak isterken kitaplarla ve sessizlikle diyaloğa girer. İlk olarak Sophie Tamas'ın Life After Leaving kitabı travmayı ve kopuşu sahneye taşır; Rami yazmak yerine sessizliği dinler. Ardından James Clifford ve George Marcus'un kitabı Writing Culture gelir ve akademik metinlerin her zaman eksik ve taraflı olduğunu hatırlatır. Rami kendi kırıklığını görünür kılmaya çalışırken Ruth Behar'ın The Vulnerable Observer eseri tanıklığın duygusal boyutunu vurgular. Yazı, entelektüel olduğu kadar deneyimsel bir emektir. Rami, yazamadığını sahnelemeye başlar; sahne artık temsil değil tanıklıktır. Victor Turner'ın From Ritual to Theatre kitabı beden bilgisini ve tiyatronun eşiksel doğasını hatırlatır. Rami bir maske alır—saklanmak için değil, kendini görmek için. Son olarak Rosaldo'nun Culture and Truth eseriyle yazı, kayıp ve yasla örülür; ağlamak bilgiye dönüşür. Rami yazmaktan vazgeçer, boşluk ve sessizlik anlamın taşıyıcısı olur ve oyun yazının sınırlarında biter.

Anahtar sözcükler: *yazınsal dönüş, temsil, kırılganlık*

Not a Library, but a Backstage: A Café, A Book, a Narrator

Abstract

This play evolves from the idea of an academic article into a personal and staged confrontation. The main character, Rami, wants to write a paper on the literary turn in anthropology while alone in the backstage room of a café's theatre, but instead, he enters into a dialogue with books and the surrounding silence. First, Sophie Tamas's Life After Leaving brings trauma and rupture onto the stage; instead of writing, Rami begins to listen to the silence. Then, Writing Culture by James Clifford and George Marcus appears and reminds him that academic texts are always incomplete and biased. As Rami tries to make his own brokenness visible, Ruth Behar's The Vulnerable Observer emphasizes the emotional dimension of testimony. Writing is as much experiential labor as it is intellectual. Rami begins to perform what he cannot write; the stage becomes a space not of representation but of witnessing. Victor Turner's From Ritual to Theatre reminds him of the knowledge of the body and the liminal nature of theatre. Rami takes a mask—not to hide himself, but to see himself. Finally, with Rosaldo's Culture and Truth, writing becomes woven with loss and mourning; crying turns into a form of knowledge. Rami gives up writing; emptiness and silence become carriers of meaning, and the play ends at the limits of writing.

Keywords: *literary turn, representation, vulnerability*

SAHNE I

"Life After Leaving'le Tanışma"

Bir kafede, butik bir tiyatronun sahne arkasındaki küçük bir oda. Odanın ortasında eski bir beyaz masa, çevresinde dağınık sandalyeler, bazı kostümler, kahve bardakları, post-it'ler, biraz fazla dağınık. Kapının hemen yanında kitaplarla dolu bir kitaplık (dolu yazsam daha güzel durur gibi geldi, aslında maksimum iki raf kadar) odanın köşesinde tozlu bir makyaj aynası.
Her şey hem kişisel, hem teorik, hem sahneye hazır gibi.

RAMİ kitaplığa yaklaşır, yavaşça LIFE AFTER LEAVING kitabını alır. (evet aslında bütün kaynaklar Kindle'ın içinde pdf olarak var ama daha romantik olacağını düşündüğüm için hepsini birer kitap gibi yazacağım) Elinde çevirir, sayfalarına dokunur. Masaya döner. Oturur. Sessizlik.

RAMİ
(tablete boş gözlerle bakar)
Bir makale yazacaktım.

Konusu da havalıydı: yazınsal dönüş...
Yani, edebiyatın antropolojiye sıçraması.
Ama işte... sıçrayan ben olacağım galiba.

(kitaba döner)

Seni seçtim çünkü düzgün değilsin.
Çünkü senin sayfaların bazen sadece boşluk.
Çünkü sen açıklamıyorsun.
Sadece... kalıyorsun.
Kırık bir kalışla.
(aslında yalan söylüyor, çünkü kitabı Serpil hocası önermişti)

LIFE AFTER LEAVING fiziksel olarak sahnede yoktur. Ancak sesi duyulur , yankılı, içsel bir monolog gibi.

LIFE AFTER LEAVING (ses)

Hayatta kalmak için yazdım

RAMİ

(kalkar, odada yürümeye başlar
Her şeyi yürüyerek yapabileceğimi sanıyorum)
Ben de yazıyorum.
Ama hayatta kalmak için değil…
Anlamak için.
Bu ‘yazınsal dönüş’ dediğiniz şey ne?
Temsil mi?
Kurgu mu?
Sessizliğin de bir anlatı olduğu mu?
Çağırmak mı?
Sana baktıkça, sustukça, daha çok şey duyuyorum, sanki.
Sen akademiye artık konuşmuyor gibisin.
Ben ise kaos halinde onu ikna etmeye çalışıyorum sanki.

LIFE AFTER LEAVING (ses)

Sana sürekli ne yapman gerekeni, nasıl yapman gerekeni, kalıpları ve bunu dayatanları bütün kayboluşlara rağmen içine dolan öfke ve görmek istediğin saygı ve saygı için
“Bazen her şeyi yerle bir etmen gerekir o korkunç hiçliğe dek, yeniden inşa edebilene kadar.”
(Tamas, Life After Leaving 1992, s.118),
RAMİ

(derin bir nefes alır -aslında alamaz ağzında sigara var çünkü ama yazmıyorum, çünkü yazı benim yazım-, masaya döner)
Tamam.
O zaman oyun şöyle başlasın:
Ben sahne arkasında bir odadayım.
Senin Şiirlerini tekrar yazmaya çalışır gibi
Bembeyaz bir masanın başındayım
Sen kitap rafında sessizce duruyorsun.
Ve biz, bu oyunu birlikte yazacağız.
Ya da birlikte yazamayacağız, susacağız

Işık yavaşça kararır. Arka fonda tiyatro sahnesinden gelen uzak prova sesleri duyulur. Bir kahve makinesinin tıkırtısı eşlik eder. RAMİ masasının başında kalır. Loşluk sahneyi sarar.

PERDE

SAHNE II

“Writing Culture”

Mekân değişmemiştir: Sahne arkası oda. RAMİ masasında, LIFE AFTER LEAVING kitabıyla baş başa. Oda sessizdir. Ancak kitap rafında bir ışık yanar. Rafın üst katından ağır, kalın, gri ciltli bir kitap düşer gibi olur, ama yavaşça kayarak sahneye iner: WRITING CULTURE. Üzerinde siyah bir cübbe, elinde bir not defteri. Duruşu ciddi, sesi ölçülü ama mesafeli. Kitap fiziksel bir karakter olarak sahnededir.

WRITING CULTURE

(sahneye adım atarken)
Sesin dağınık.
Cümlelerin çok fazla içerden.
Bir hikâyeden çok, iç dökme bu.
Üzgünüm ama bu bir etik soruna dönüşebilir.

RAMİ

(şaşkın, ama biraz sinirli)
Sen de kimsin?

WRITING CULTURE

(gülümseyerek)
James Clifford. George Marcus. 1986.
Antropolojinin gözlerini kitaplara çevirdiği yıl.
Ben onların temsil krizine cevabıyım.
Adım, Writing Culture.

RAMİ yerinden kalkar, dikkatlice yaklaşır. Elindeki LIFE AFTER LEAVING kitabını bırakmaz ama yüzü WRITING CULTURE'a dönüktür.

RAMİ

Sen, 'yazınsal dönüş'ün doğum belgesi gibisin.
Ama, senin yüzün neden bu kadar sert?
Sen yazının büyüsünden bahsediyorsun ama yüzün mülakat kurulu gibi.

WRITING CULTURE

(soğukkanlı)
Çünkü bu bir kırılmaydı.
Ama rastgele değil.
Yazmak, gücün yeniden dağıtımıydı.
Unutma:

"En iyi etnografik metinler bile—ciddi, gerçek kurgular—birer hakikat sistemi ya da ekonomisidir."
(Clifford - Marcus, *Writing Culture*, 1986, s. 7)

Ve yine:
"Etnografik hakikatler bu nedenle doğaları gereği parçalıdır—taraflı ve tamamlanmamıştır."
(Clifford - Marcus, *Writing Culture*, 1986, s. 7)

RAMİ

Bu tamamlanmamış olmak
Beni gerçek yapar mı?
Ben bu kırılmanın içinde miyim bilmiyorum.
Ben kırık cümlelerin içinden geçerek geldim.
Bir ses bulmak istedim, bunu anlatabilecek cümleler bulmak istedim sonra onun da kırıldığını fark ettim.

Şimdi sadece dinlemek istiyorum.

LIFE AFTER LEAVING konuşmasa da... bir şey anlatıyor.

WRITING CULTURE

(elindeki not defterine bir şeyler karalar)
Ama suskunluk tarafsız değildir.
Boşluk da biçimlenir.
Ve biçim... ideolojidir.

(kitaba yaklaşır, LIFE AFTER LEAVING'in kapak sayfasına dokunur)

WRITING CULTURE

Bu kitap bir başkaldırı.
Ama başkaldırının bile sahnesi olmalı.
Temsil bile bir sorun olabiliyorken
Temsil ettiğin şeye... sahne kurmazsan, sadece iz bırakmış olursun, izlenmezsin.

RAMİ

Belki de bu yüzden tiyatrodayız.
Belki de bu yüzden Sophie'nin yazdığı gibi yazmaya çalıştım
Belki de yazmak yetmiyor artık.
Belki de bu masa bir sahneye dönüşmek zorunda.

WRITING CULTURE

Ama ne için?
Kimi temsil edeceksin?
Kimin adına konuşacaksın?

Sen etnograf mısın? Oyuncu musun?
Sustuğun şeyler gerçekken, yazdıkların inanmasını istediklerin mi olmalı?
Yazdıkların bağırabilecek mi?

RAMİ

Ben kimsenin adına konuşmuyorum.
Ben sadece... suskunluğu görünür kılmak istiyorum.
Bu kitaplar kadar ben de kırığım.
Ve kırılganlığımı ifade edebilecek cümleler bulamıyorum… galiba benim gözyaşlarım yeterince entelektüel değil.
Ve belki bir oyuncuyum ve bu sahne kırıklıkları yan yana koyabileceğim tek yer.

WRITING CULTURE kısa bir süre RAMİ'ye bakar (ona sinir olduğundan çok eminim). Sonra yavaşça bir sandalyeye oturur. Artık sadece bir kaynak değil, bir tanık olmuştur.

WRITING CULTURE

(başını sallar)
O zaman... yazmayı bırakmadan önce sahnelemeyi dene.
Ama dikkat et:
Sahne de bir metindir.
Ve her şeyi önce yazacaksın
Ve metin seni hep geri çağıracak.

RAMİ LIFE AFTER LEAVING'e bakar. Ardından tablete döner. Ekran hâlâ boştur.

RAMİ

(derin bir iç çekişle-hayır sigarasından derin bir nefes aldı-)
Yazmak, benimde var olmamın yolu ama ya ben,
Yazmaya çalıştıkça daha da dağılıyorsam?
Bunu yazma çabam bu hikayenin, bu dağılmanın bir parçası olacak mı?

Işık yavaşça kararır. WRITING CULTURE kitaplığa geri dönmez. (Bir kurtulamadık şundan aslında WOMEN WRITING CULTURE'ı çağırsam giderdi diye düşündüm)

PERDE

SAHNE III

"Kırılganlıkla Yazmak"

Sahne aynı ama gün artık geçmektedir. Pencereden içeri vurmuş bir gün batımı ışığı, odadaki her şeyi altın renge boyar. Masa üstü dağınıktır. LIFE AFTER LEAVING hâlâ sessiz. WRITING CULTURE ise köşede defterine notlar almaktadır. RAMİ, odanın ortasında kitaplarla çevrili bir alanda yere çömelmiş, sessizce düşünmektedir. Kapı yavaşça aralanır. İçeri sade giyimli bir figür girer: VULNERABLE OBSERVER. (En zor sahne bu oldu. Burada amacım aslında sadece Writing Culture kitabına bir eleştiri kurgulamaktı en makul kaynak Ruth Behar gibi geldi)

VULNERABLE OBSERVER

(başını eğerek, yumuşak bir tonla)
Ben geldim.
Çünkü sen çağırdın beni.
Kalbini açık tutarak.

RAMİ

(yavaşça kalkar, şaşkınlıkla-aslında tam da çatışmaya hazırladığı saatlerden sonra çok mutlu ve hiç belli etmiyor)
Sen Ruth Behar mısın?

VULNERABLE OBSERVER

Hayır.
Ama onunla aynı hatadan geçtim.
Ben kırılgan bir tanığım.
Ve seni tanımak için buradayım.

WRITING CULTURE

(keskin bir tonla, köşeden)
Bu oyun, nesnellikten uzaklaşıyor!
Kırılganlık, akademik bağlamda sorunludur.
Kime ne senin ağrından, kırıklıklarından?

VULNERABLE OBSERVER

(sakinlikle gülümser)
Nesnellik,
Bedenin susturulduğu, gözyaşlarının gizlendiği, sesin ölçüldüğü bir dildir o.
Ama ben yazarken, gözlerim yaşlıydı.

(duraklar, sonra RAMİ'ye döner)

Senin de içinde bir sancı var.
Bir makale niyetiyle başlayan bu şey…
Artık sahneye dönüyor.
Arık bir yere kavuşmanın da bir karşılığı yok
Sesi olmayanları yazmaktan çok, onları duyurmak istiyorsun.
Başkalarının bağırdığı ve belki senin sustuğun

RAMİ

(boşluğa seslenir gibi)
Ben yeterince akademik değilim belki.
Bir ağaca baktığında aklına masallar gelen bir adamım
Bir sırt çantası ile gidebileceğine inanan bir adamım, yaralarım hep göğsümdedir oysa ki, hiç kaçmadım.
Bu yazıyı yazmaya çalışırken yoluma düşen yazılmışlar (ders süresince okuduğumuz kaynaklar ve Serpil hocanın ayrıca yönlendirdiği yazılar) beni biraz korkutsalar da...
Ben insanların cümlelerini izledim
Sahneye her zaman inandım.

Çünkü orada yazamadığım şeyleri oynayabiliyorum.
Çünkü bazı kelimeler, ancak fısıldandığında yankılanıyor.
Hatta bazen bazı şeyler yazdığında kırıyor.

VULNERABLE OBSERVER

(sesini alçaltarak)
Ben şöyle demiştim bir zamanlar:
“Seyirci olan benliğin ifşası, bizi başka türlü ulaşamayacağımız bir yere götürmelidir.”
(Behar, *The Vulnerable Observer*, 1996 s.14)
Bu senin bir anlam yaratmanın vazgeçilmez, derin bir parçası olacak
Ve eğer başarabilirsen bilimsel bile olacak.
Bunu sen de biliyorsun.
Çünkü sen hikâyeyi sadece dışarıdan izlemiyorsun.
Sen onun içindesin.

WRITING CULTURE

(kıskanır gibi)
Ama bu yaklaşım, akademik anlatının sınırlarını ihlal etmeyecek mi peki?
Duygular, veri midir?

VULNERABLE OBSERVER

Duygular... deneyimdir.
Ve deneyim... sahnelenebilir.
Neden olmasın
Gözyaşı bir veri olmayabilir ama onun izi bir sahne olabilir.
Senin yazmadıklarının, RAMİ…
Bedeninde bir karşılığı var.

RAMİ defterini alır ama yazamaz. Sessizliğin içinde bir tanıklık hissi doğar. (Aslında ne yazmaya çalıştığımı saatlerce Betül’e anlatmaya çalıştım. Dinlemeye çalıştı ve o bir sosyolog bazen o konuştuğunda kendimi çok cahil hissediyorum ama çaktırmıyorum, aklımda sadece sahnelemek var)

RAMİ

Ben artık yazmayacağım.
Ama bu sahnede sessizlikten bir hikaye oluşturacağım. (çünkü saatlerce anlattım aslında)

VULNERABLE OBSERVER RAMİ'ye yaklaşır. Elini omzuna koyar. Ardından LIFE AFTER LEAVING'in yanına oturur. WRITING CULTURE bu tabloya bakar ama bir şey söylemez.

VULNERABLE OBSERVER

Bu odada çok şey eksik.
Ama sen artık dolu olanı değil, eksik olanı anlatacaksın.
Ve belki, bu en dürüst yol.

RAMİ
Çok fazla şey anlatmayacağımın farkındayım ama
Senin bir cümlenden güç alacağım belki
Oyunu yazmak için

VULNARABLE OBSERVER

"Yazmak istiyordum... ve bir öğretmen bana inanıyordu."
(Behar, *The Vulnerable Observer*, 1996 s.14)

Işık yavaşça kararır. Masanın üzerindeki sayfalardan biri yere düşer. Üzerinde hiçbir şey yazılı değildir. RAMİ onu alır, dikkatle bakar, bir köşeye koyar. (Hayır aslında ışık hiç kapanmadı ben herkesi orda bırakıp aşağıya kahve almaya indim ve beni iki saat çalıştırdılar)

PERDE

SAHNE IV

"Sessizlikle Karşılaşma"

Oda aynı ama ışık artık iyice loş. Dışarıdan gelen sesler kesilmiş, bir tür iç sessizlik mekâna sinmiştir. RAMİ sahnenin kenarına çömelmiş, yüzü seyircilere dönük değil.(Artık dördüncü duvar kaldığını sanmıyorum seyirci için) O sırada kapı yavaşça açılır. Hafif bir ışık dışarıdan içeri süzülür. İçeri LIFE AFTER LEAVING girer ama bu kez fiziki olarak bir karakterdir. (Burada kesinlikle Sophie Tamas'ın girdiğini düşündüm. İnternette onu araştırırken bulduğum görsellerde bağdaş kurduğu bir fotoğraftaki haliyle, çok güzel bir kadın çünkü)
Üzerinde gri dökümlü, sade bir elbise. Omzunda ağır bir çanta. Çantadan sarkan sayfalar yıpranmış, bazısı boş, bazısı okunamayacak kadar kırışmış. Sessizce yürür, masanın karşısına oturur. Göz teması kurmaz. Başını eğmiştir.

RAMİ

(yavaşça yerinden kalkar, dikkatli adımlarla yaklaşır)
Sen misin?
Ben sadece paragraflarınla konuştum şimdiye kadar.
Benim yazmam bekleniyor.
Ama sanki yazılmamayı seçtim.

LIFE AFTER LEAVING başını kaldırmaz. Yavaşça çantasından yıpranmış bir sayfa çıkarır ve RAMİ'ye uzatır. Sayfa boştur.

RAMİ

Bu ne kadar doğru gelecek bilmiyorum, sen bütün travmaları bir oyun gibi yazdın ve bir dönüşü sahneledin.
Evet bu olabilirdi
Benim için sadece hissettirdikleri var
Durduğun yerde durmaya çalışmak bile şu oyunun bir parçası

LIFE AFTER LEAVING

(boğuk, düşük tonda ama net)

Bazı şeyler...
yazılmaz.
Bazı şeyler tıpkı yaşam gibi soluk alır
Cümlelerin suskunluğun kadar işe yaramasa da
Yine de anlatılır.

VULNERABLE OBSERVER

Bazen sadece tanıklık yeter.
Sadece kişisel olanın değil
Gerekeni

Neden sahnelediğini açıkça gösterebilirsen eğer
Yazmak değil sadece
yanında durmak.
Eşlik etmek.

WRITING CULTURE

Ama anlatı dediğin şey boşlukla kurulabilir mi?
Temsil hâlâ mümkün mü?

LIFE AFTER LEAVING

Yazmak... her zaman bir kurgu kurmak demekti.
Ama bazı hikayeler
anlatının dışında kalır.
Yazılmayan gibi.
Ben oradayım.
Benim gerçeğim ve kurgum
Anlatının dışındayız.

RAMİ boştaki sayfaya uzun uzun bakar. Sonra onu yere bırakır, sanki sahneye bırakır gibi. Yavaşça LIFE AFTER LEAVING'in karşısına oturur. Aralarındaki masa, artık bir anlatı değil, bir tanıklık alanıdır.

RAMİ

Ben, bu sayfayı yazmak istemiyorum. Bunun beni ne kadar yorduğunu kimseye anlatamam, bunun bana kendimi iyi hissettirmesini istemiştim fakat uzun zamandır haz almak ile mutlu olmayı birbirine karıştırıyorum. Birilerinin beni yazmasına ihtiyacım vardı.
Kavramlardan, hakikatten ve cümlelerden yoruldum
Sadece sahnelemek istiyorum.
Şu an var olan boşluğu belki de olmayan bir boşluğu anlaşılabilir kılmak istiyorum.
Çünkü bazen...
bir boşluk, dolu bir anlatıdan daha fazla şey söylüyor
eğer iyi bir neden bulabilirsem

LIFE AFTER LEAVING

Kimse olmayacak senin cümlelerini tamamlayan
Bu senin sahneni tamamlayan şey olacak
Bunun için bir nedene ihtiyacın olmayacak
"Neden olduğunu anlamaya çalışmak,
yeniden suçu kendine yüklemektir.
Bence bunun anlamlı olması gerekmiyor.
"Neden" her zaman cevaplanabilir bir şey değildir,
çünkü fail nedenini söylemez.
Çoğu zaman söylemez.
İyi insanlar,
bazı insanların yaşadığı şiddetin
ne kadar korkunç olabileceğini
akıllarına bile getiremezler."
(Tamas, *Life After Leaving*, 1992, s. 125)
WRITING CULTURE

(içtenlikle)
Bu kırılma noktası.
Artık metin yok.

Artık sadece kalıntılar var.
Belki de aslında temsilde olmamalı

"Temsili anlamlandırmanın tüm ideolojisi, bir iktidar ideolojisidir."
(Clifford - Marcus, *Writing Culture*, s.131)

Önüne bir yırtık sayfa bırakır. RAMİ, sahnede tek kelime etmeden o sayfayı avucuna alır. Işık hafifçe kararır.

VULNERABLE OBSERVER, WRITING CULTURE'a yaklaşır. Onu da masaya çağırır. Tüm karakterler ilk kez bir aradadır. Her biri kendi kitabından bir parça bırakır masaya. Sessizlik kalınlaşır, ama bu sessizlik artık bir bilgi taşır.

RAMİ

(yavaş, neredeyse seyirciye hitaben- kesinlikle bunun bu kadar post-modern olacağını düşünmemiştim.)
Ben anlatmak istedim.
Ve anlatı kırıldı
Şimdi temsilin de bir anlamı yok
Şimdi sadece bir araya getiremediklerimden kalan bir sahne var.

Işıklar yavaşça kararır. Herkes masanın etrafında. Masanın üstü: boş sayfalar, kırık alıntılar, boşlukları yazmış sessiz kitaplar.

PERDE

SAHNE V

"Ritüelin İçinde"

Mekân tanıdık ama biçim değişmiştir. Oda artık neredeyse bir sahneye dönüşmüş gibidir. Masanın üzeri kumaşlarla örtülmüştür. Yere dağılmış maskeler, sandalye sırtlarında asılı pelerinler ve peruklar vardır. Hafif kırmızı-turuncu ışık mekâna sıcak ama tekinsiz bir atmosfer verir. Arkadan ritmik ayinsel bir ses duyulur. RAMİ sahnenin ortasında gözleri kapalı, ayakta durmaktadır. Diğer kitap-karakterler odadadır ama konuşmaz. LIFE AFTER LEAVING hâlâ sessizdir. Derken kapı yavaşça açılır ve sahneye FROM RITUAL TO THEATRE girer.

Üzerinde eski bir törensel kostüm, sırtında yırtık bir perde gibi asılı kumaş, elinde maskelerden oluşan bir demet vardır. Adımları yavaştır. Ses tonu kontrollü ama sarsıcıdır.

FROM RITUAL TO THEATRE

(alçak ve törensel bir sesle)
Sahneye hoş geldin.
Ama unutma...
Burası bir geçittir.
Ne tamamen buradasın,
Ne de artık eski yerdesin.

RAMİ

(şaşkın ve büyülenmiş gibi)
Sen... Turner mısın?

FROM RITUAL TO THEATRE

Hayır.
Ama onun cümlesiyim.
Sen de öyle.
Ritüel, geçişin tiyatrosudur.
Ve
“Tiyatro, fiziksel olanaklar üzerindeki mekânsal kısıtlamalarına ve geleneksel kurallarına rağmen, belki de diğer çoğu performatif türden hayata daha yakındır.”
(Turner, *From Ritual to Theatre*, 1982, s. 105)

(Elindeki maskelerden birini RAMİ’ye uzatır)

Al bunu.
Ama seni gizlemek için değil.
Kendini görebilmek için.

RAMİ

Ben...
Ben temsil etmek istemiyorum.
Ben anlamak, anlaşılmak istiyorum.
ve yaşamak istiyorum.

FROM RITUAL TO THEATRE

Ve işte bu yüzden artık bir oyuncusun.
Çünkü yazmak artık yetmiyor.
Çünkü yazının sınırına geldin.
Burada kelime yok.
Burada tekrar var.

Burada bedensel bilgi var.

(Perdeden oluşan kumaşı yere serer)

Bu her zaman hayatın bir parçasıydı
Ritüeller seni çağlar boyunca çağırıyor.
Bedeninle düşünmeni istiyor.
Anlamı çözmeni değil...
onu yaşaman bekleniyor.

RAMİ

Bu oda, bu masa, bu kitaplar
Hepsi bir ritüelin parçası mıydı?

FROM RITUAL TO THEATRE

Evet.
Sen bu oyunu yazmadın.
Sen bu oyunun içinden geçiyorsun.
Sen bir eşiktesin.
Ve yaşamda gösterecek ki sonunda başka biri olacaksın.

FROM RITUAL TO THEATRE

Ve görünürlük, sadece kelimelerle değil,
hareketle gelir.
Eylemle.
Bunu için ideolojilerin "sonsuz güvenliğine" ihtiyacın yok
Boşlukta tekrar eden jestle.
Sustuğunda bile sahnede olursun.
Çünkü susmak da bir roldür.

(başka bir maskeyi kendi yüzüne takar, teatral bir şekilde döner)

"Günlük yaşamlarımızı anlamlandırabilmek, günlük ekmeğimizi kazanabilmek için canavarların, iblislerin ve soytarıların, zulmün ve şiirin dile geldiği şart kipindeki dünyaya girmeliyiz.
Ve hayatlarımızın bize izin verdiği her ne tiyatroysa oraya girdiğimizde, gündelik hayatın ne kadar garip ve çok katmanlı olduğunu, olağanın ne kadar olağanüstü olabileceğini zaten öğrenmiş oluruz."
(Turner, *From Ritual to Theatre*, 1982, s. 122)

Sahne bir ayindir artık.
Ve sen, bu ayinin içindesin.
Yazan değil, geçensin

RAMİ yavaşça elindeki maskeye bakar. Onu takmaz. Sadece elinde tutar. Derin bir nefes alır.

RAMİ

Tamam.
O zaman...
sahneye çıkalım.
Ama bu sefer yazmak için değil...
yaşamak için.

Işık yavaşça kararır. Sahnenin arka planında hafif bir mum ışığı gibi titreyen sahne provasının yankıları duyulur. FROM RITUAL TO THEATRE karakteri geri çekilir ama maskeyi masaya bırakır. RAMİ tek başına kalır.

Sahne kapanırken bütün kitap karakterleri RAMİ'nin arkasında durmuş gibi hissedilir: kimisi görünür, kimisi sadece gölgede.

PERDE

SAHNE VI

"Culture and Truth"

Sahne değişmiştir. Her şey daha sade, neredeyse çıplak bir düzene dönüşmüştür. RAMİ yalnızdır. Kitap karakterleri sahnenin köşelerine çekilmiş, sessizdir. Bir süre sessizlik hâkimdir.

Derken kitap rafından yeni bir hareket gelir. Ağır, koyu lacivert ciltli bir kitap rafın üst katından kayar ve yere düşmeden yavaşça RAMİ'nin önünde belirir.
Bu, CULTURE AND TRUTH'tur.

CULTURE AND TRUTH

(sakin, ama içe işleyen bir tonla)
Ben seni duydum.
Ritüelin ardından gelen sessizlikte.
Ve şimdi seninle konuşmaya geldim.
Ama kolay bir konuşma olmayacak bu.
Çünkü ben, acıyla konuşurum.

RAMİ

(şaşkın)
Sen, Culture and Truth'sun.
Renato Rosaldo'nun sesi.

CULTURE AND TRUTH

Daha çok... yankısı.
O, antropolojiyi yeniden duymak için yazdı.
Ben ise... kayıpların içinden geçerek oluşmuş bir metinim.
Ben teorik değilim sadece.
Ben... bir ağıtım aynı zamanda.

RAMİ

Senin hikayen olunca mesele, senin acına üzüldüm ve kendi acılarıma ağladım.
Bu masa ve bu sahne aklımda ki ritüel
Bu hikayeyi daha gerçek yapacak

CULTURE AND TRUTH

(ağır bir hikayenin durgunluğu ile)
Ağlamak, bir bilgi biçimidir.
Kederin içinden geçmeden, gerçek bir etnografik empati mümkün değildir.

Sana sormalıyım
"..bir ritüelin bilgeliğinin derin mi yoksa geleneksel mi olduğunu.."
(Rosaldo, *Culture and Truth*, 1989, s. 15)

Ama kendi sesimizi susturduk.
Oysa ben, yazarıma eşini kaybettirdiğimde
onun sesi ilk defa anlamlı hale geldi.

RAMİ

Yani, yazmak için acı mı çekmek gerek?

CULTURE AND TRUTH

Hayır.
Ama gerçek anlatı, yara izini saklamaz.
O iz, akademik kalıplarla silinemez.
Senin de izlerin var
O yüzden buradayım.
Yoksa neden beni çağırasın ki

RAMİ

Ben sadece, bir metin yazmak istemiştim.
Ama şimdi kendimi yazılmış gibi hissediyorum.
Sahnede okunduğumu hissediyorum.
Beni bağırarak italyan atıyorlar sanki
Beni görüyorsunuz sanki hepiniz

CULTURE AND TRUTH

Ve seni duymaya çalışıyoruz.
Ama unutma,
Kimi anlatırsan, diğerlerini dışarda bırakırsın.
Hikâye seçmektir.
Ve bu, sorumluluktur.

RAMİ

Peki ben, kendi hikâyemi anlatırsam,
başkaları susar mı?

CULTURE AND TRUTH

Eğer dikkatliysen, senin hikâyen, başkalarının yankısı olabilir.
Ama eğer sadece kendini dinlersen,
bütün sahne yankısız kalır.

(CULTURE AND TRUTH yavaşça RAMİ'nin yanına oturur. Birlikte masaya bakarlar.
Masanın üzerinde LIFE AFTER LEAVING'in boş sayfası hâlâ durmaktadır.)

CULTURE AND TRUTH

Yazı, suskunluğu anlatabilir mi?
Bilmiyorum.
Artık hiçbir şey bu kadar büyük değilken
Her şey bu sahne kadar küçük ve özelken
suskunluğu duymak için...
önce senin de susman gerekir.

(Uzun bir sessizlik. RAMİ defterini açar. Yazmaz. Kalemi kaldırır, sonra tekrar bırakır.
Uzun bir süre kaynakçaları düzenlemeye çalıştık Betül'e teşekkür ediyorum)

RAMİ

Ben artık yazmak istemiyorum.
Yazının yapamadığını oyun belki yapar.
Belki...

CULTURE AND TRUTH

O zaman sahne senindir. Ama bu sefer temsil için değil, çağırmak için değil, gerçek bir karşılaşma için.

(Işık yavaşça kararır. CULTURE AND TRUTH geri çekilir. Masada LIFE AFTER LEAVING, WRITING CULTURE, FROM RITUAL TO THEATRE ve VULNERABLE OBSERVER'in temsil ettiği kitaplar görünür. RAMİ, onların ortasında tek kişi olarak kalır.)

Sahne sessizlik içinde kapanır.

PERDE

SAHNE VII

"Boş Masa, Dolu Sessizlik"

Sahne artık neredeyse tamamen sadeleşmiştir. Masanın üzeri boş değildir ama yalındır: Bir defter, bir kalem ve soğumuş bir kupa kahve. Pencere açıktır, perde hafifçe rüzgarla dalgalanır. Kitap-karakterlerin hiçbiri sahnede değildir. Sadece RAMİ vardır.

RAMİ sahneye girer. Üzerinde eskimiş bir ceket, gözlerinde yorgun ama uyanık bir ifade vardır. Masaya yaklaşır, oturur. Kaleme uzanır. Sonra vazgeçer. Seyirciye döner.

RAMİ

İlk başta bir makale yazacaktım.
Akademik.
Düzenli.
Referanslı.
Ama sonra bir kitap sessizce dedi ki:

Bu yazdıkların bir kurulun önünde aryalar eşliğinde de anlatılabilirdi.
Neden olmasın, nasıl olmasın?

Sonra bir başkası geldi.
Ceketi vardı, çok kalındı.

Sert konuştu.
Dedi ki:

“Etnografinin otoritesi artık temsil edilmemeli, müzakere edilmelidir..”
(Clifford - Marcus, *Writing Culture*, 1986)

Sonra bir kadın geldi.
Hafifçe eğildi, gülümsedi.
Sordu

“Yazısıyla birilerini etkileyen bir yazarın, bu kişiler karşısındaki sorumluluğu nedir?..
Duygusal bir tepki, zihinsel/anlamsal kavrayışı azaltır mı yoksa güçlendirir mi?
(Behar, *The Vulnerable Observer*, 1996)

Sonra maskeli biri geldi.
Sanki bir geçitten çıkmış gibi.
Tören gibi yürüdü.
Dedi ki:

“Ritüel bir geçiştir, tiyatro bir sahne.
Sahne bir eşiktir; orada kişi dönüşür.”
(Turner, *From Ritual to Theatre*, 1982)

Sonra biri daha geldi.
Derin bir acı taşıyordu.
Yavaş konuştu ama doğrudan.
Dedi ki:

“Ve yas, izin verilirse, bir tür bilgiye dönüşür..”
(Rosaldo, *Culture and Truth*, 1989)

(Uzunca bir sessizlik. RAMİ derin bir nefes alır.)

Ben hepsini dinledim.
Ama hiçbirini tam anlayamadım.
Parçalı hakikatlerle duydum onları
Ben yazmak istiyordum.
Ama şimdi sahneye bakınca
görüyorum ki...
ben aslında sadece
kalmak istiyordum.
Ama bunların bir şeyler ifade edeceğini biliyorum.

Artık yazmayacağım.
Ama yazının gölgesinde sahneler kuracağım.
Sessizlikleri oynayacağım.
Çünkü oyun, bazen bir anlatı değildir.
Oyun, kırık bir kalıntıdır.

(Masanın köşesinde LIFE AFTER LEAVING'den düşmüş boş bir sayfa vardır. RAMİ onu alır. Cebine koyar. Pencereden dışarı bakar.)

Artık bana değil,
boşluğa bakın.
Çünkü orada,
hepimizden kalan bir şey var.

Kapı açılır. Gün ışığı içeri girer. RAMİ dışarı çıkar. Masada sadece defter, kalem ve bir kupa kalır. Son bir an sessizlik. Ardından ışık sonuna kadar açılır.

SON

Kaynaklar

Behar, R. (1996). *The Vulnerable Observer: Anthropology That Breaks Your Heart*. Boston, MA: Beacon Press.

Clifford, J., - Marcus, G. E. (Eds.). (1986). *Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography.* Berkeley, CA: University of California Press.

Rosaldo, R. (1989). *Culture and Truth: The Remaking of Social Analysis*. Boston, MA: Beacon Press.

Tamas, S. (1992). *Life After Leaving: The Remains of Spousal Abuse*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.

Turner, V. (1982). *From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play*. New York, NY: PAJ Publications.

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.
ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazar, bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler olmadığını beyan eder.
YAZAR KATKILARI: Yazar, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.
ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmada Yerel Etik Kurul Onayına gerek duyulmamıştır.
VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.
CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The author declare that there are no financial interests or personal relationships that may influence this study.
AUTHOR CONTRIBUTIONS: The author has contributed to the manuscript in its entirety.
ETHICAL APPROVAL STATEMENT: Local Ethics Committee Approval was not required for this study.
DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License)